

Megjelenik minden hónap tizedikén, harmadfélnagy nyolczadrét ivnyi tartalommal; időnként fametszetű ábrákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVIFOLYÓIRAT
KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a társulat tagjai az évdíj fejében kapják; nem tagok részére a 30 ívből álló egész évfolyam előfizetési ára 5 forint.

XII. KÖTET.

1880. JULIUS.

131-ik FÜZET.

XXV. A FILLOKSZÉRA MAGYARORSZÁGON.

— EGY KIS TÖRTÉNELEM A JÖVŐ HASZNÁRA. —

A fillokszéra Pancsován, Szendrőn, a Szilágyságban, Pozsonyban — Dunán innen, Dunán túl; a szőlősgazdák nyugtalankodva, helyenközi kétségbe ejtve! A higgadtsággal megfontolt, határozott cselekvést követelő napok leáldoznak s határozatlan kapkodás, néha éppen megfoghatatlan akaratoskodás dolgában úgy hasonlítanak egymáshoz, mint az egyik tojás a másikhoz!

Ilyen körülmények között némelyek, akik az okszerű irány mellett küzdve nyíltan és határozottan megkövetelték a szakismeretet megillető jogokat, az azokat megillető cselekvési szabadságot, visszavonulni kényszerülnek; vissza, a midőn a jelen a multban kimondott minden tételöket teljesen igazolta — és most, a midőn egy fontos nemzetgazdasági ágnak minden valamire való szakerőre szüksége van!

A következőkben össze fogom állítani mindazokat az adatokat, a melyek a fillokszéra-ügynek Magyarországon való fejlődését kimutatni alkalmasak s a melyekből kitűnik a keletkezett vagy hirdett nézetek hullámozása mellett, azoknak helyes vagy helytelen volta is.

Forrásaim a szakközlönyök, a nyilvánosságra került kormányrendeletek, bizottsági jegyzőkönyvek, jelentések, úgy az időszaki mint a napisajtóban folytatott polémiák érdemleges tételei is.

* * *

A mióta a fillokszérát Franciaországban fölismerték, leginkább gazdasági szaklapjaink voltak azok, a melyek az ügyet felkarolták s majdnem szakadatlanul figyelemmel kísérték. Régen a pancsovai eset előtt jelentek meg már apróbb közlemények, legtöbbje intő, figyelmeztető hangon tartva.

A dolog hovatovább mind nyugtalanítóbb alakot öltött, a külföldön élénk irodalmi mozgalmat indított s mindez együttvéve már 1872-ben arra bírta Kriesch Jánost, a műgyetem érdemes

tanárát, hogy az akkoriban meglevő irodalmi források javát összeszedje s azok segítségével a „Természettudományi Közlöny“ számára egy rajzokkal is kellőképen felszerelt értekezést írjon, mely az állat leírása mellett, annak életmódját s ebből kifejtve, az általa okozott kárt is közérthetően tárgyalja.*

Ez az értekezés nemcsak azért nevezetes, mert első, a mely a veszedelmes baj természetét magyar nyelven tárgyalja, hanem azért a jegyzetért is, a mely a fejtegetés végéhez tartozik, s a melyben elmondja, hogy Stettner Ottó a „Borászati füzetekben“ egy cikket közölt, a melyben állítja, hogy Pozsonyban egy kísérleti szőlőben a szőlő *foltonként* kiveszvéen, innen gyökér vitetett Klosterneuburgba, ott megvizsgáltatott s rajta egy fillokszéra találtatott! Tehát Pozsony és nem Pancsova az első hely, a hol a fillokszéra konstatáltatott s a maga helyén majd kimutatom a Pozsony és Szendrő közötti összefüggést.

Ugyan ebbe az időbe esik az első kormányrendelet is. A földm. ipar és keresk. Miniszterium 1872. ápril 2-ikán 3749-dik szám alatt valamennyi gazdasági egyesülethez rendeletet intézett, a melyben a gondos figyelmet, esetleges jelentést, példányok és gyökerek beküldését rendeli el, adván a rovarnak rövid, eléggé találó leírását is, nem említve azonban azokat a jeleket, a melyek a növény földfeletti részén mutatkoznak s a kutatót vezérelni alkalmasak.

E rendeletet követi ápril 30-ikán 5015. sz. a. egy másik, a mely a vesszők behozatalánál a legnagyobb óvatosságot ajánlja s tilalmi rendszabályokat ígér.

Augusztus 12-ikén 10.051. sz. alatt a gazdasági egyesületek újból megintetnek.

Egy évi szünet után 1873. augusztus 27-ikén 42.417. sz. alatt a gyökeres szőlővesszők behozatala eltiltatik, a síma vesszők körül óvatosság ajánltatik.

Egy hónappal később, szeptember 22-ikén 14.180. sz. alatt a tilalom megerősítettik, a feltűnő szőlőbetegségek bejelentése elrendeltetik.

November 28-ikán 17.901. sz. alatt elrendeltetik, hogy a vizsgálatra szánt tőkéken a föld meghagyassék.

Közel egy év múlva, 1874. október 3-ikán 1742. sz. alatt a szőlővesszőknek Ausztriából való behozatala veszedelmesnek mondatik ki.

Ugyanez év november 2-ikán 18.331. sz. alatt elrendeltetik az importált vesszőkkel beültetett szőlők bejelentése.

* Lásd „Term. tud. Közlöny“ IV. köt., 287. l. (A belgrádi szerb tudományos társaság lefordította szerb nyelvre.)

Deczember 15-ikén 22.119. sz. alatt a gyökeres és síma vesszők *behozatala teljesen tiltatik.*

A következő évben 1875. január 14-ikén 22.333. sz. alatt közzétetik a Klosterneuburgból behozott szőlővesszőkből alakított szőlők jegyzéke; ezeknek a vesszőknek eladása tiltatik, a vevők a vásárlástól óvatnak.

Ezek voltak azok az intézkedések, a melyek Szilávy, Zichy és Bartal miniszterek idejében történtek, a melyeknek főhibája az volt, hogy teljesen figyelmen kívül hagytak egy fontos körülményt, t. i. azt, hogy hosszú évek során a szőlészet terén mozgalom folyt, mely külföldi híresebb szőlőfajok behozatala körül formális propagandát csinált; hogy a 80, 100, 200 fajból álló gyűjtemények divattá váltak, hogy tehát az óvatosságra való figyelmeztetés nem volt elegendő, mert a baj természetét ismerve, már a priori is feltehető volt, hogy már be is hozatott.

A miniszterium kizárólagosan a magyar-óvári gazdasági Akadémia információjával élt és ehhez képest járt el.

A klosterneuburgi szőlővesszőkből alakított ültetvények „vizsgálat” alá vétettek, az eredményről hivatalos bizonyítványok állították ki, a melyek a „fillokszéramentességet” megerősítették, legtöbbször pedig olyan telepekre vonatkoztak, a melyek szőlővesszőkkel élénk kereskedést űztek. Itt Budapesten, a merőben számon kívül hagyott szakkörökben, e dolgok megbeszélés tárgyát képezték, mert senki sem képzelhette azt az eljárást, a melyet azok a vizsgálók követnek s a melynek alapján azután hivatalosan bizonyítják, hogy ezer meg ezer a földbe ültetett növény *gyökerein*, tehát a föld alatt a parányi fillokszéra nincsen meg.

Legvilágosabban illusztrálja a „vizsgálatok” e sorozatát pl. az, hogy akkor Tahi-Tótfalu is megvizsgáltatott, és hivatalosan „fillokszéramentesnek” találtatott, ma pedig már fillokszérásnak van bejelentve.

Hanem hát akkor az igénybe vett „szakemberek” még abban a meggyőződésben éltek, hogy pl. a baj határainak meghatározására „nem kell valami különös szakismeret”.*

E bizonyos fokig kedélyes működést azonban hirtelenül megzavarta az a vészkiáltás, hogy a fillokszéra Pancsován van! Még inkább az, hogy csakhamar kitűnt, hogy már évek óta van ott. A nyomra nem az eddig működött szakértők jöttek, hanem rájött Greger, temesvári telegráf-hivatalnok.

Az 1875. okt. 5-ikén 23.265. sz. alatt kelt miniszteri rendelet megvitte a hírt valamennyi törvényhatóságnak.

* Majd alább szószerint adom az idézetet.

A sajtó ebben az időben folyton szórta a vész híreket s mint-hogy — more patrio — a régibb miniszteri rendeletek annak idejében hatást nem gyakoroltak, most az imminens veszedelem híre készületlenül találta a gazdaközönseget s nagy nyugtalanságot okozott.

Ez a nyugtalanság indított engem arra, hogy a kérdés érdemleges megvitatását fölidézzem.*

Tételeim hat pontba foglalhatók, u. m.:

1. Az élősdiék táplálkozás és szaporodás dolgában a növény-től függenek ugyan, de csak akkor válnak a növényre nézve veszedelmesekké, hogyha ez természetével ellenkező körülményekből kifolyólag beteges, tengődő állapotba jut.

2. A kártékonyságig való felszaporodás föltételei legelső sorban az irracionális művelés módjában keresendők.

3. Okszerűen művelt, erőteljes növény reagál a parazita támadásai ellen.

4. A szőlő művelésénél a növény kúszó természetének teljes elejtése irracionális.

5. A baj határait megállapítani nem lehet.

6. Vegyes szakbizottságot a tud. Akadémia aegise alatt sürgettem.

E pontokat egytől-egyig ma is a magaméinak vallom.

Az 1876. Term. tud. Közl. 77- és 79-dik füzetében tovább kifejtem nézeteimet. Az akkoriban fölvetett „kátránygyűrűzés“ ellen fordúlva, adom Barra l-nak a Montpellierben tartott fillokszérakongresszuson mondott összegezését, mely szintén a szőlő művelés-módjára alapítottatott.

A keztyűt fölvettek egyfelől Dr. Horváth Géza; másfelől Linhart György és Deininger Imre tanárok a M. Óvári gazd. Akadémiánál.

Dr. Horváth velem szemben következő pontokat állított föl:**

1. Az okszerű művelés nem a legfőbb óvószer.

2. Az élősdi nem következménye egy meglevő bajnak, hanem a baj okozója.

3. Azért irtani kell.

4. Víz alá merítést, kátránygyűrűt ajánl.

5. Az ellenálló képesség művelés által fokozandó.

E pontok közül a tagadó első napról-napra mind inkább az egyetlen védőeszköznek bizonyul. *Franciaország már több mint tíz ezer hektáron megindította a művelési kísérleteket.*

* Term. tud. Közl. 1875, VII. köt. 75-dik füz. 431. l.

** Lásd. Term. tud. Közl. 1876, VIII. köt. 80-dik füz. 148. l.

A második pont állítása vitás; de a parazitizmust lényegében fölfogva s különválasztva attól, a mit emberi gazdasági szempontból egyáltalában „kártékonynak“ nevezünk, mindenütt azt fogjuk találni, hogy hatalomra való vergődése, mindég rendellenes állapotokkal függ össze.

A harmadik pont, az irtás, minthogy gyakorlatban ki nem vihető, elesik.

A negyedik pontba foglalt óvószeretek közül a kátránygyűrű régen elesett, a vízalámerítésnek csak trágyázó hatása van, mert nem szorítja ki a talajlevegőt, tehát az állat tovább élhet.

Az ötödik pont talál az én állításommal, úgy a hatodik is.

Evvel az eszmecsere e helyen bevégeződött.

Az óvári tanárok más helyet s más eszközöket választottak. Fölkeresték a „Földmívelési érdekeink“ hasábjait és tárgyilagos vitatás helyett személyt személy ellen állítottak.

Linhart György a mondott Gazd. Közlöny 109-dik számában a személyeskedés mellett azonban némi pontokat is állít fel.

1. Az élősdiokról szóló tan dolgában Dr. Horváth Gézával egy véleményben van.

2. Állítja, hogy Pancsován a szőlő nem „tirannizáltatik“.

3. *Neveltségessé teszi azt, hogy én az ellentálló fajok nevelését ajánlom.*

Deiningert Imre tisztán személyeskedő cikkében csak egy állítás foglaltatik t. i. az, „hogy nekünk sajátlagos viszonyaink nincsenek“.

A mi a Linhart-féle második pontot illeti, mondhatom, hogy a pancsovainál gyarlóbb mívelést soha, schol sem láttam.

És a mi a harmadikat illeti, ma nincs Európában szakember, a ki Linhart felfogásában osztoznék.

Deiningert már akkor is megczáfolta a geografiai fekvés, az egész alföldi rónaság a Hegyalja trahit-lánczolatával és a megyei kormányzat az ő hagyományos indolenciájával és sok egyébbel együtt.

A vita a mondott közlöny 111., 112. és 113. számában eredmény nélkül végződött.

Ekkoron fordulat állott be, mert a pancsovai eset pozitív eljárást követelt, s így az ügy enquête célá került, a hol tökéletesen összebonyolodott.

Az első tanácskozás 1875. október 2-ikán tartott Deiningert Imre mint előadó „szakértő“ részvétele mellett. Nem akarom itt elősorolni e nevezetes tanácskozmánynak a generáció spontaneára és a dohánylére vonatkozó furcsánál furcsább vitatkozásait;

de néhány olyan momentum is volt, mely a feljegyzést teljesen megérdemli.

Korizmic László egészséges szkepszisénel fogva rögtön kétségbe vonta az irtás abszolút értékét s megtette az indítványt, hogy a venyige-forgalom az ország határain belül megszüntetessék.

Hogyha ez ekkor érvénybe lép, akkor pl. a kassai Mathiásnak nem lehet fillokszerás gyökerekkel való kereskedés révén a fél országot veszedelembé dönteni.

Azonban a kereskedelmi szempont, mely a legközelebbi időkig mindig féktelenkedett, akkor Kennesey Kálmán, min. oszt. tanácsosban szószólóra talált, Mádai Izidor min. titkár által támogatott s így Korizmic javaslatát elbukott.

Korizmic ép gyakorlati érzéke abban is nyilvánult, hogy kérdést intézett a „szakértőhöz“, vajjon nem tapasztaltatott-e, hogy a baj a régi, elaggott, elkínzott szőlőtőkét szállja meg előszeretettel?

Deiningert tanár erre kiemelte, hogy *ellenkezőleg* éppen a legfiatalabb szőlőkön mutatkozik; pedig az akkori irodalom már az ellenkezőt bizonyította.

A második tanácskozmány (1875. okt. 11-ikén) ezek után már csak az irtással foglalkozott.

Azonban az én cikkem, a melylyel az érdemleges megvitatást kezdtem, úgy az abból kifejlődött polémia is, zavarta a bizottság irtópártját és az ingadozókat is s elvégre is meghivattam a tanácskozásba, mely 1876. február 1-sején tartatott meg.

A külföldi vélemények, a melyek beérkeztek volt, akkor konstatálták a Franciaországban uralkodó fenntartó áramlatot s a szakembereknek azt a véleményét, hogy irtások csak kis területekre nézve ajánlhatók.

Én magam fennebbi pontjaimhoz ragaszkodtam s kiemeltem, hogy az irtás radikális végrehajtása absolute lehetetlen, már azért sem, mert a földalatti baj határait meghatározni lehetetlen; a szőlő erősbítése mellett kardoskodtam.

Korizmic László teljesen osztotta nézetemet!

A miniszterium két „szakértője“ Linhart és Deiningert tanárok ellenben irtást sürgettek, az utóbbi könnyűnek mondván a határ megjelölését.

A szavazás elodáztatott a következő ülésre, mely 1876. febr. 18-ikán tartatott meg.

Itt Korizmic elhagyta eredetileg elfoglalt álláspontját s az „irtásnak imperative elrendelését“ követelte s cvvel az irtás el volt

döntve valamennyi szavazattal az én szavazatom ellenében. A szavazás elodázása nem szorúl magyarázatra.

Én akkor előre mondtam, hogy az irtások exakte végre nem hajthatók; hogy a fillokszéra az irtási vonalon túl fog terjedni; végre hogy póthitelek fognak következni s a mikor ez majd be fog következni, meg fogom támadni az egész ügyet.

Ez év (1876.) június 12-ikén kezdődött Pancsován az irtás, még pedig parcellánként s anélkül, hogy a feltett határok biztosítottak volna. Az eljárás zendülésre vitte a szőlőbirtokosok egy részét; több mint 70 ember fogatott el; a legnagyobbbrészt felszínes munka forrongásba hozta a várost.

A pénz *elfogyott*, póthitel kellett; a fillokszéra az új „szakértő“ Cserháti Sándor, magyar-óvári tanár vizsgálata szerint 25 holddal tovább terjedett; az irtott helyek tele voltak gyökerekkel, melyeket a vállalkozó zsebe, a napszámos kényelme érdekében ott felejtett.

Pancsova polgársága küldöttséget küldött hozzám s fölkért, hogy az ügyet napirendre hozzam s minthogy jóslataim úgyis egytől egyig teljeseedsbe mentek, megragadtam a póthitel által nyújtott alkalmat s 1876. november 26-ikán az „Ellenőr“-ben heves támadást intéztem az eljárás és a „szakértők“ ellen. Evvel egy elkeseredett harcz indult meg.

Linhart György félreállott s a keztyút Deiningert Imre vette fel első sorban. Az „Ellenőr“ december 5-iki számában engemet „bizonyos“ jelzővel megtisztelve, kijelenti, hogy „nem tartja érdemesnek nekem érdemlegesen felelni“ s a mellett foglal állást, hogy irtani kell, még ha egy millióba kerül is.

Cserháti Sándor szintén a személyes kérdést vetegeti, érdemleges mondása az „Működésem csak a kiirtandó terület határvonalának kitűzésére terjedt. *Ehhez pedig semmi különös szakértelem nem kell.*“

A védekezés e módja szövetkezve néhány pozitív adattal, a melyet felhoztam, hatást szült. Az országos költségvetés tárgyalása alkalmával, a magyar-óvári Akadémia rovatánál felszólt Szontagh Pál (somogyi) az Akadémia „szakértői“ ellen s evvel az ügy kiválóan élesedett.

A miniszterium nem járult többé egyenesen a képviselőházhoz, hanem Budapest elsőrangú szakeroit hívta össze, hogy az irtásról véleményt mondjanak. Meghivattam én is; a döntő ülésen is ragaszkodtam tétélelmhez, elleneztem az irtást. De már nem küzdöttem

* Lásd „Ellenőr“ 1876, 336-dik sz.

egyedül, mert Dr. Wartha Vincze műegyetemi tanár is — kiemelvén az exakt végrehajtás lehetetlenségét, a szénkéneg alkalmatlan voltát — velem szavazott.

Mindazonáltal az irtás folytatását a szavazatok többsége határozattá emelte, leginkább azért, mert az óvári szakértők leghatározottabban hangsúlyozták, hogy csupán csak Pancsova van inficziálva, és ott is csupán csak 25 hold irtandó ki.

Én még ekkor sem tágitottam, mert számítottam a pénzügyi bizottság tárgyalására. Útba igazítottam a Pancsováról sűrűn érkezett küldöttségeket s végre meghivattam a p. ü. bizottság akkori elnökéhez, Zsedényi Edéhez s fölkerestem Somssich Pált.

A pénzügyi bizottság elhatározta a pancsovaiak és a szakértők kihallgatását s az illető ülés 1877-dik évi márczius 15-ikén tartott meg.

Én ez alkalomra nyomtatott dolgozatot készítettem*, előteremttem adatokat Pancsováról s így mentem a döntő csatába s teljes sikert arattam: úgy a bizottság mint később a képviselő ház egyhangúlag megtagadta a póthitelt, az irtás elesett, vizsgálat rendeltetett el, melynek eredménye azonban soha sem jutott nyilvánosságra.

Nagy csend állott be.

A kormány beérte avval, hogy az 1877-dik évi augusztus 6-ikára Lausanne-ba hirdetett nemzetközi fillokszéra-kongresszusra Emich Gusztáv cs. és kir. asztalnok és Molnár István vinczellér és pinczester képző intézeti igazgató urakat kiküldte s jelentéstételre kérte.

Érdemleges jelentésében kiemeli Emich, hogy a küldöttek előtt végrehajtott irtási kísérletek *nem sikerültek*; „hogy a fillokszéra-ügyben legtekintélyesebb európai szakférfiak, tapasztalataik alapján egyhangúlag oda nyilatkoztak, hogy ezen veszedelem minden valószínűséggel mind tovább fog terjedni s megszüntetésére eddig semmi remény, sőt még a baj intenzivitásának csökkenése sem valószínű.“

„Be lön bizonyítva, hogy a fillokszéra óriási helyi elterjedése mellett főkép mesterséges úton, szállítások útján, vitetik újabb meg újabb betegségi góczpontokra.“

„Szóval a kongresszus tárgyalásai azon szomorú perspektívát mutatják, hogy a fillokszéra teljes kiirtása lehetetlen és nem fog sikerülni, s hogy a *főfeladat*: módokat találni a fillokszéra *mellett* is a szőlőművelést gyakorolhatni.“

Ez tehát Dr. Wartha állítása s az én álláspontom mellett

* „A fillokszéra ügye stb.“ 1877. Franklin Társulat.

bizonyított; de azért nem szolgált buzdításul a végrehajtó hatalomnak, hogy legott mivelési kísérletekre térjen, a venyige forgalmat megszüntesse stb. stb.

E küldetéseken kívül a kormány egy „szakértőt“ tartott Pancsován, ki nekem egy évi otttartózkodása után nem tudott egyetlen egy praeparátumot sem fölmutatni, mert, a mint mondá, „a kis állatkák, két üveglemez közzé szorítva, szétmennek (!)“.

Mi, kik elleneztük az irtást, figyeltünk az irodalomra s vártuk azt a vészkiáltást, a mely a bajt más pontokról fogja jelenteni. Tudtuk, hogy ez bekövetkezik s ekkor új mozgalom indul. Magam Pancsován tanulmányokat is végeztem; Verseczen és Fehértemplomban népszerű előadásokat tartottam.

A várt vészkiáltás Péérről (Érmellék), majd Keszthelyről, Kasásáról, Szatmárról stb. stb. fel is hangzott; a Hegyaljának Szendrő felől való megközelítése éppen izgatottságot keltett. Cassandra jóslata teljesült. A szendrői eset rendkívül érdekes, mert az inficiált szőlő birtokosa, Csáky László gróf, orsz. képviselő, teljes pozitívítással állítja, hogy szőlőjébe ezelőtt 12 évvel *Pozsonyból* hozatott gyökeres vesszőket! Stettner Ottó már 1872-ben jelezte onnan a fillokszérát, Kriesch János ugyanakkor súlyt fektetett erre; de intézkedés nem történt.

A kormány fölvette a tárgyat. Sietett a lausannei konvenczió becikkelyezésével, ideiglenes törvényt alkotott, a melybe sikerült behoznom azt, hogy a miniszter csak szakemberekből álló bizottság véleményének meghallgatása után intézkedhetik.

A bizottság megalakított; de vegyes elemekből, laikus elnökkel és jegyzővel, tehát ismét nem a francia bizottság mintájára, mi néhány tagnál már eleve is aggodalmat keltett, méltán is, mert legott kitűnt, hogy a tanácskozás rendje nem a dolog természetétől, hanem az elnök érkezésétől függött, mi nagy baj oly műveletek kezdeményezésére és végrehajtására nézve, a melyek az évszakhoz vannak kötve.

Gyökeresen csalódtunk abban a reményben, hogy a bizottság legott átmehet a gyakorlat terére, t. i. az észleletek, mivelési kísérletek megállapítására. Sok ülésen át folytonosan fölvetette az elnökség a venyige-kereskedés kérdését az obligát kereskedelmi szempontnak örökös hangsúlyozása mellett. Pedig tekintettel arra, hogy a venyige kereskedés korlátozása már az előtt is célba vététt s még inkább arra, hogy hiszen a Mathiás-féle inficiálás szomorú esete már fennforgott, e kérdésnek feszegetése érthető sem volt.

Az elnökségnek egy második, kiváló előszeretettel szőnyegre hozott ügye az volt, hogy az irtás foganatosíttassék.

Tanácskoznunk kellett az inficziált területeknek aszfalttal való beburkolása fölött (!!). Hallottuk a bizottság egyik előkelő „praktikus“ tagjától azt, hogy „a szakemberek dolga csak költséges tréfa“ (ipsissima verba). stb. stb.

Végre valahára sikerült egy albizottság kiküldését keresztülvinni, a melyben gyorsan, önállóan javaslatokat készítettünk. Amde a végrehajtásra nem volt semmi befolyásunk s így javaslat javaslat után írott malaszt maradt heteken át.

Így mult el a tél, elmúlt a tavasz, elmúlt a mivelési kísérletek ideje s mi a gyakorlat terén egy pár inficziálási eset meghatározásán, egy pár apróbb irtáson kívül semmit sem láttunk.

A miniszterium úgy találta, hogy egy szakbizottságnak szakember vezetése alatt való megalkotása nem fér össze a miniszterium méltóságával; mi egynehányan viszont úgy találtuk, hogy a tapasztalati tudományok módszere s az ehhez tartozó működési szabadság össze nem egyeztethető bürokrátikus formákkal; legkevésbé akkor, a mikor imminens veszedelemnek évszakhoz kötött leküzdéséről van szó.

Dr. Than Károly, Dr. Wartha Vincze és én, beadtuk lemondásunkat, mert ily szizifusi munkálkodás mellett nem vállalhattunk az ország előtt felelősséget.

* * *

Hogyan állunk most?

Valamint öt esztendővel ezelőtt úgy ma is meg vagyunk győződve arról, hogy hazánkban a fillokszéra már számos ponton ott van, csak bejelentve nincsen.

A vész természete tehát komoly, ezért erélyes, határozott, gyors cselekvést követel.

A baj mint olyan arra int, hogy terjedésének lassításáról gondoskodva legyen, a bortermelés, mint veszélybe döntött közvagyon viszont arra int, hogy ne csak irtásáról, hanem fenntartásáról, regenerációjáról a fillokszéra mellett is gondoskodjunk.

A kormány azonban még ma is a fősúlyt a szénkéneggel való irtásra s az ugyan evvel a szerrel való „gyéritésre“ fekteti. Mind a kettő nagy hiábavalóság.

Mikor B a b o megkezdte Klosterneuburgban a szénkéneggel való „gyéritést“, a mintatelep körül csak pár község volt inficziálva; a mióta B a b o „gyérit“, tizennégy község van inficziálva! Utánozni akarják?

Franciaország nem adta ki a 300,000 frankos díjat a szénké-
negnek; a szénkéneggel való kísérletekre sok millió frankot költött
eredmény nélkül, mert a megtámadott területek szőlői tönkrementek.

V o g t Károly, F a t i o és R i s l e r 5000 frankot áldoztak hek-
táronként szénkénegezésre; hiába!

S v a j c z b a n helyenként 22,000 frankot áldoztak hektáron-
ként a szénkéneggel és gázmézszel való irtásra; nem használt!

A portugall kormány, hogy opportói szőlőtelepeit megmentse,
az inficziált területek helyszínén két szénkéneg-gyárat állíttatott fel,
a mérget oly tömegekben alkalmaztatta, hogy a munkások folyto-
nos életveszedelemben forogtak; mind hiába!

Mit akar tehát a földmivelési minisztérium irtó pártjával együtt
elérni avval a garasos irtással, a mely a tönkreszegényedet nemzet
koldustarisznyájából még telik?

Mit akar elérni szakembereivel, a kik hirdették, hogy a fillok-
széra határainak meghatározására nem kell szaktudomány; hogy a
szőlő ellentálló természetének fokozása neveltséges, hogy irtani kell
„még ha egy millióba kerül is“; hogy csupán csak Pancsován van
a baj — vajjon mit akar?

Vajjon az ügy lényegének higgadt, tárgyilagos megítélése nem
tanítja e az intéző urakat arra, hogy kitelhető, végső erővel az
ellentálló fajokat kereső mivelési kísérletekre vessék magukat? Nem
látják-e a Cognac, Montpellier, Carlsruhe, Marburg tájain folytatott
szapora működést, hol komoly férfiak szellemi erejük legjavával
azon vannak, hogy egy nélkülözhetetlen nemzetgazdasági ág új
életre ébredjen?

Vajjon meg akarják-e örökíteni azt a rendszert, a melyben a
bürokratikus forma még a természet rendjének megváltozását is
követeli, a midőn szent János napkor érkezik oda, hol már szent
György napja előtt kellett volna lennie; és azt a rendszert, a mely
kifárasztja, elidegeníti a legszívósabb szakerőt is?

Úgy a mint én ismerem a viszonyokat, a mint én tudom, hogy
mire lehet a szőlőbirtokossággal — nem a kivételes buzgókkal, ha-
nem általában — menni; s úgy a mint tudom, hogy évi harmincz-
millió forint államháztartási hiány mellett, az adóvégrehajtások kö-
zepette, mekkora anyagi erő az, a melyet egy általános vész elhá-
rítására fordíthatunk, úgy egy perczig sem áltatom magamat kül-
földi minták utánzásával; hiábavaló experimentumok ismétlése ellen
pedig mint szakember egyenesen tiltakozom.

1. A már megszállott területeknek legegyszerűbb, legolcsóbb,
mérgezésnélküli módon való kivágása, kapás növényekkel való
beültetése a végből, hogy az új gyökérhajtások is kiirtassanak,

szóval a gyökerek s velök a tetvek mihamarább megölessenek, a természet kapásnövény pedig a sujtott gazdának némi kárpótlást nyújtson, azt még elbirjuk.

2. A tenyésztési, miveltési kísérleteknek a legnagyobb erélyel való megkezdése a végből, hogy az áldozatul esett területek, ellentálló fajokkal beültetve, eredeti rendeltetésöknek visszaadassanak, ezt okvetetlenül meg kell tennünk.

Így állunk ma!

Most pedig végezem. Az országos fillokszérea-bizottság abban az ülésben, a melyben több tag kilépéséről értesült, azt határozta, hogy kiegészíti magát *külföldiekkel* is. Erre én azt mondom, hogy a tisztelt bizottságnak — egyenként és összesen véve — nincs joga, mert nincs mandátuma arra, hogy a magyar tudományosságunk szegénységi bizonyítványokat osztogasson! Azok, a kik elfordultak, nem azért fordultak el, mert nem tudnak s nem akarnak működni, hanem érett megfontolással, kilépésökkel tiltakoznak az ellen a hallatlan elbánás ellen, a melyben szakminiszteriumaink legtöbbször a szakembereket, kivált a hazai erőket részesíti, s a mely elbánás szakköreinkben mind nagyobb és nagyobb visszatetszést szül.

A helyett tehát, hogy a fenntisztelt országos bizottság szándékának keresztülvitelével megbélyegezné a magyar tudományosságot, törekedjék inkább arra, hogy azt a fitymálást, azt a gyámkodást, melyben az intézők oly szerfelett erősek s a mely az önértetes szakember arczába a vért szökteti, szívébe a haragot ülteti, hogy ez a hallatlan elbánás, mely manapság már magyar földön is vastag anachronizmus, végre valahára megszűnjék. S hogy e tudományos életünket oly mélyen sértő baj megtöressék, ennek eszköze nem az opportúnuskodás, nem a hunyáskodás, hanem a férfias föllépés: az óvástétel ha elégséges, a támadás, ha másképen nem lehet.

HERMAN OTTÓ.

XXVI. AZ ARCHAEOPTERYX MACROURA

MINT IGAZI ÁTMENETI ALAK.

Mindenki tudja, hogy Földünk szilárd kérgének rétegeiben a kőült állati és növényi maradványok nem „a természet játékaik” — mint régebben hitték —, hanem igazi „okiratok”, melyekből a szerves világ alakjainak történetét éppen úgy kiolvashatjuk mint Pompeji és Herculánium romjai között talált régiségekből vagy a piramisok papyrusából az akkori népek művelt-

ségét; az is ismeretes, hogy ez okiratok annál egyszerűbb lényekre bizonyítanak, mennél régibb képződésű a réteg, mely őket magába zárja, és viszont, mennél fiatalabb a réteg annál tökéletesebb s a mai szerves alakokat mindinkább megközelítő lények maradványai vannak benne. A geológiai kutatások eme pozitív eredménye annak a tételnek a kimondására vezette a tudo-

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.